

Право

Бережний О. І.
Національний Університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Особливості процесу формування внутрішнього переконання під час доказування на різних стадіях кримінального процесу

В стадії порушення кримінальної справи процес доказування здійснюється для встановлення даних, які вказують на наявність чи відсутність обставин, виключаючи провадження по справі. На момент порушення кримінальної справи достатньо встановити ознаки злочину, які відносяться до об'єктивної сторони та об'єкта складу злочину. Якщо є відомості про суб'єкта злочину, то необхідно провести перевірку таких відомостей.

На стадії досудового розслідування розширюється процес кримінально – процесуального пізнання і доказування. Який почався при порушенні кримінальної справи. Цей процес характеризується притаманними цій стадії кримінально – процесуальними засобами та методами отримання доказів, участю в доказуванні певного кола осіб і процесуальними рішеннями притаманними цій стадії.

Для з'ясування ролі преюдицій у процесі доказування на різних стадіях кримінального процесу необхідно, на наш погляд, установити вплив преюдицій на предмет доказування і з'ясувати правомірність постановки питання про преюдиції як докази.

Визначення преюдиціальності як обов'язковості встановлених у раніше винесеному вироку обставин, значимих для справи, що розглядає суд, обмежує активність суду в дослідженні доказів, що становлять предмет доказування. Іншими словами, відбувається спрощення доказування. Обмеження активності суду в дослідженні обставин, що входять до предмета доказування, суперечить деяким принципам кримінального процесу, зокрема принципу публічності (ст. 4 КПК України), а також основним положенням оцінки доказів, де зазначено, що ніякі докази для суду, прокурора, слідчого й особи, що провадить дізнання, не мають заздалегідь встановленої сили (ст. 67 КПК України).

Визначення преюдиціальності як неприпустимості (неможливості) повторної перевірки доказів, покладених в основу раніше винесеного вироку, істотно обмежує використання преюдицій у процесі доказування у кримінальній справі. Таке положення приводить до того, що преюдиціальність як специфічна властивість вироку використовується тільки при розгляді справ стосовно осіб, на яких поширюються суб'єктивні межі законної сили преюдиційного рішення. У зв'язку з цим слід зазначити, що особливістю кримінального процесу є те, що правовідносини і факти, встановлені і відображені у вироку щодо конкретних осіб, не можуть бути знову предметом судового розгляду. Тут діє принцип неприпустимості повторного притягнення особи до кримінальної відповідальності за той самий злочин. З цього правила можна зробити висновок про те, що застосування преюдицій у кримінальному процесі спрямовано не на обмеження активності суду, а допускається з метою спрощення доказування в тих випадках, коли обставини, що підлягають доказуванню, раніше вже були досліджені іншим судом і одержали оцінку у винесеному вироку.

Преюдиційно встановлені факти є обставинами, що були встановлені на основі якихось доказів у попередній справі. Наприклад, подія злочину раніше була доведена оглядом місця події, показаннями свідків, потерпілих і так далі. Ці докази вже пройшли процесуальний порядок доказування: збирання, перевірку й оцінку. Висновки, зроблені на їхній основі, ввійшли до змісту вироку (рішення) і стали преюдиційно встановленими фактами.

Преюдиційно встановлені факти відрізняються від доказових фактів тим, що: а) встановлюються в процесі провадження по іншій кримінальній чи цивільній справі; б) через це мають процесуальну форму, властиву доказам; в) істинність їх може бути піддана сумніву в процесі використання при встановленні істини по іншій кримінальній чи цивільній справі (в рамках законної сили вироку чи рішення, тобто поки воно не буде скасоване).

При провадженні у кримінальній справі використання преюдиційно встановлених фактів характеризується особливостями. Процес їхнього доказування не вимагає дотримання звичайного процесуального порядку. Він обмежується тільки оцінкою таких фактів особою, що провадить дізнання, слідчим і судом.

Оцінка преюдиційно встановлених фактів провадиться за тими же критеріями, що й оцінка будь-якого іншого доказу в справі, тобто з точки зору належності, допустимості, достовірності, достатності.

Характерними елементами будь-якого процесу пізнання є те, що зібрані в справі докази завжди мають об'єктивний зміст, тобто відображений факт існуючої об'єктивної реальності, а також суб'єктивну форму, тобто відображення у свідомості конкретного суб'єкта.

Такий процес пізнання має місце при формуванні будь-якого доказу. Визначальним тут є фактичні дані, що містять інформацію про обставини справи.

Для того, щоб стати доказом, фактичні дані повинні належати до справи. Основна вага у визначенні належності доказу лежить на суді, тому що саме суд повинен регулювати процес представлення, дослідження й оцінки доказів, у плані відбору достатнього, правдивого і необхідного доказового матеріалу з метою обґрунтування майбутнього винесення судового рішення. Кримінально-процесуальний закон не визначає повного кола належних доказів по конкретній справі. Ця якість доказу визначається шляхом оціночних суджень суду, що утворюються (формуються) на об'єктивній основі.

Вирішення питання про належність доказів можна розглядати в двох аспектах. Насамперед, необхідно спочатку правильно визначити, чи відносяться до справи факти, для встановлення яких залучаються докази, а потім,

шляхом логічного дослідження, тобто аналізу, вирішити, чи може конкретний доказ за своїм змістом підтвердити чи ж спростувати належні до справи факти. Іншими словами, оперування доказами має на меті визначити їхню належність до справи, а потім покласти їх в основу прийнятого рішення.

Обсяг відносних доказів у судовому засіданні може змінюватися. У цій ситуації вступає в дію принцип диспозитивності (ст. 161 КПК України), згідно з яким учасники кримінального процесу можуть вільно розпоряджатися своїми матеріальними і процесуальними правами, тобто своїми розпорядницькими діями, хоча суд може вийти за їх межі, з метою захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Належність преюдиційно встановлених фактів означає наявність об'єктивного зв'язку між змістом доказів і тими обставинами, що підлягають доказуванню по іншій кримінальній справі, де ці преюдиціальні факти використовуються, тобто фактами, що є об'єктом судового пізнання.

Важливою гарантією встановлення належності доказів є перелік обставин, які підлягають доказуванню по кожній кримінальній справі (ст. 64 КПК України). Для визначення належності доказів необхідно аналізувати і норми матеріального права, що будуть застосовуватися для вирішення кримінальної справи. Преюдиційно встановлені факти можуть доказувати обставини, що входять до предмета доказування. Одні з них належать до об'єктивної сторони злочину, інші - до суб'єктивної, треті - і до тієї, і до іншої.

Вони можуть встановлювати всі елементи події злочину, винність обвинувачуваного, мотиви вчинення злочину, характер і розмір шкоди. Вони доказують і всі інші обставини, які мають значення для кримінальної справи. Належні фактичні дані повинні відповідати всім кримінально-процесуальним вимогам закону до порядку й умов збирання доказів.

Належні до справи фактичні дані можуть бути допущені як докази за умови, якщо вони містяться в конкретному джерелі, щодо якого існують гарантії, які дозволяють використовувати тільки достовірні дані, що в ньому містяться. Тільки доброякісні джерела можуть мати преюдиціальне значення.

Якщо належність доказів визначається якістю їхнього змісту, то допустимість доказів характеризує їхню процесуальну форму, незалежно від того яким є їхній зміст. У кримінальному процесі невідомі факти що мають правове значення, встановлюються за допомогою не будь-якого доказу, а зазначених у ч. 2 ст. 65 КПК засобах доказування.

Допустимість доказів як принципово важливе явище доказового права давно і не одне сторіччя досліджується в науці цивільного, кримінально-процесуального права. Спільність в оцінках допустимості доказів представників і цивільної, і кримінальної процесуальної науки полягає в тому, що допустимість оцінюється як формальне поняття, що означає відповідність джерела фактичних даних і його процесуальної форми вимогам закону.

Можна погодитися з висловленою Н. М. Кіппіс точкою зору, відповідно до якої властивість допустимості доказів містить у собі чотири критерії (елементи, аспекти):

- 1) наявність належного суб'єкта, правомочного провадити процесуальні дії, спрямовані на одержання доказів;
- 2) належне джерело фактичних даних (відомостей, інформації), що становлять зміст доказу;
- 3) належна процесуальна дія, яка використовується для одержання доказів;
- 4) належний порядок проведення процесуальної дії (судової чи слідчої), що використовується як засіб одержання доказів [1].

Таким чином, допустимість у кримінальному процесі (як і в цивільному) розглядається як формалізоване правило, безвідносне до якості і достоїнств інформації, що міститься в тому чи іншому засобі доказування.

Допустимість преюдиційно встановлених фактів означає, що дані факти отримані з належного джерела, уповноваженим на те суб'єктом доказування. Наприклад, вирок, що не вступив у законну силу, не є преюдиціальним.

Джерелом преюдиціальних фактів є копії вироків і інших рішень суду по кримінальних і цивільних справах, копії постанов прокурора, слідчого, органа дізнання про закриття кримінальної справи по тому ж обвинуваченню, копії рішень адміністративних органів. Цільова спрямованість допустимих доказів - це забезпечення достовірності даних у справі.

Вимоги закону, пред'явлені до форми доказів, є гарантіями достовірного встановлення обставин, що становлять предмет доказування, а також обґрунтування прийнятих рішень по кримінальній справі. Пред'явлені вимоги гарантують контроль за повнотою і правильністю відображення події злочину, а також - гарантують правильність і точність використання наявних даних у процесі дослідження обставин справи.

Достовірність доказів є істотним елементом дослідження доказів. Як об'єктивна реальність факт не залежить від сприйняття його суб'єктом доказування. Факт не може бути недостовірним, оскільки достовірність - це не властивість факту, а властивість знань про факт. Недостовірним може бути припущення про факт. Факт існує чи не існує, існував чи не існував. Але якщо сам факт - це реальність, що не може бути достовірною чи імовірною, то цього не можна сказати про характер наших відомостей про цю реальність. Відомості про існування чи не існування факту бувають достовірними чи ймовірними. Достовірним чи ймовірним може бути тільки джерело доказів, з якого ми одержуємо відомості про існування доказів і їх зміст, достовірними чи ймовірними можуть бути результати дослідження доказів.

Коли ми говоримо про достовірність джерела доказу, ми тим самим маємо на увазі, що фактичні дані, які містяться в ньому, докази - істинні. Достовірність означає істинність. Істина завжди конкретна, тому якщо в одному джерелі доказів стверджується те, що заперечується в іншому, то один з них достовірний, а інший - ні.

Ступінь імовірності виражає ступінь нашої переконаності в реальності існування факту чи явища. Однак підвищення цього ступеня, кількісне збільшення імовірнісного знання не приводить до достовірності, оскільки при будь-якому ступені імовірності наявне тільки припущення. При доказуванні використовується таке поняття, як практична достовірність, яка означає, що, допускаючи теоретично імовірність протилежного результату, у даних

умовах, у даному конкретному випадку можливість такого результату з об'єктивних причин уявляється неймовірною і нею зневажають.

Достовірність преюдиційально встановлених фактів пов'язана з достовірністю вироку, рішення чи постанови, що мають преюдиційальну силу. Це є матеріально-правовою основою існування таких фактів. Якщо попереднє рішення є достовірним, то і встановлені на його основі преюдиційальні факти є достовірними.

Достатність преюдиційально встановлених фактів визначає рішення суб'єкта доказування з точки зору можливості на їх основі зробити висновок про те, що обставини, які входять до предмета доказування, встановлені в необхідних межах.

Процесуальною особливістю оцінки преюдиційально встановлених фактів є те, що наявності таких фактів у справі завжди досить для певного висновку стосовно обставин предмета доказування, що цими фактами встановлюються.

Вирок (рішення), що вступив у законну силу, не скасована постановою про закриття справи містять у собі не тільки юридичні факти, але і юридичні висновки, якими встановлюються правовідносини. Якщо правовідносина вже була предметом дослідження в якійсь справі і знайшла закріплення у вироку (рішенні, постанові), що вступив у законну силу, то вона є обов'язковою для суду, що розглядає іншу справу, пов'язану з попередньою.

Обвинувачений (підсудний, засуджений), потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, володіючи певними правами й обов'язками по одній кримінальній справі, мають їх і по іншій справі, як преюдиційально встановлені.

Преюдиційально встановлені правовідносини мають певні властивості, що характеризуються такими ознаками:

- 1) вони знову стали предметом розгляду по іншій справі, пов'язаній з попередньою;
- 2) вони не підлягають доказуванню;
- 3) вони є обов'язковими для суду, прокурора, слідчого, органа дізнання;
- 4) вони встановлюються вироком, що вступив в законну силу, рішенням, постановою [2].

Преюдиційально встановлені правовідносини мають велике значення для кримінально-процесуальної діяльності і процесу доказування у справі в частині процесуальної економії, сприяють стабільності рішень, зміцненню гарантій прав і законних інтересів громадян. Вони звільняють учасників доказування від повторного визнання особи потерпілою чи цивільним позивачем, притягнення особи як обвинуваченого, цивільного відповідача, представникам цих учасників не роз'яснюються знову їх права й обов'язки.

Однак при розгляді кримінальних справ може виникнути ситуація, коли обставини, що входять до предмета доказування у кримінальній справі, вже були предметом судового розгляду в іншій кримінальній справі і встановлені вироком, що вступив у законну силу.

Такі ситуації можуть виникати: 1) при розгляді виділених стосовно співучасників злочину кримінальних справ; 2) при розгляді кримінальних справ про свідомо неправдиві свідчення, дачу свідомо помилкового висновку експертом (свідомо неправильному перекладі).

Інститут об'єднання і виділення кримінальних справ, передбачений ст. 26 КПК України належить до числа правових засобів, спрямованих на вирішення завдань кримінального судочинства, на забезпечення всебічності, повноти й об'єктивності дослідження кожної кримінальної справи; він створює передумови для здійснення швидкого і повного провадження у справі як під час досудового розслідування, так і в суді, що в кінцевому рахунку забезпечує ефективність кримінального судочинства, реалізацію завдань, що стоять перед ним.

Виділення кримінальних справ відіграє важливу роль при розслідуванні і розгляді складних, багатоепізодних злочинів, справ про співучасників злочину. Правові норми інституту об'єднання і виділення кримінальних справ створюють необхідні правові передумови для дієвого захисту прав і законних інтересів як обвинуваченого, так і інших осіб, заінтересованих у швидкому і правильному вирішенні кримінальної справи.

Підставами для виділення кримінальних справ можуть бути: а) відсутність зв'язку між окремими злочинами або особами, притягнутими до кримінальної відповідальності; б) невідоме місцезнаходження обвинуваченого, що переходить від слідства і суду, так само як і інші обставини, зазначені в ст. 206 КПК України; в) участь неповнолітнього у вчиненні злочину спільно з дорослими (ст. 439 КПК).

У першому випадку питання про преюдиційальне значення раніше винесеного вироку при розгляді виділеної кримінальної справи не може мати місце в силу того, що обставини, що входять до предмета доказування по цих справах (по виділеній справі й у справі, з якої воно виділено), не збігаються.

В інших двох випадках мова йде про співучасників, стосовно яких з тієї чи іншої причини кримінальна справа була виділена. Ці справи тісно пов'язані з раніше вирішеними кримінальними справами щодо співучасників, справа яких уже знаходиться на розгляді. В основі зв'язку таких справ лежить співучасть у злочині, скоєному особою, уже засудженою, і особами, стосовно яких справа перебуває у провадженні і розглядається. У таких випадках частина обставин, що підлягають доказуванню по виділеній кримінальній справі, збігається з обставинами, встановленими раніше при розгляді кримінальної справи щодо інших співучасників. Виникає питання про можливість використання в доказуванні у виділеній справі обставин, встановлених у раніше винесеному рішенні у відношенні інших співучасників. Уявляється, що можна виділити такі обставини із сукупності обставин, що входять до предмета доказування по кримінальній справі, які у випадках, коли не викликають у суду сумніву, можуть не доводитися знову при розгляді виділеної справи через те, що вони встановлені у вироку, що вступив у законну силу, стосовно інших співучасників. Як зазначається в процесуальній літературі, термін «подія злочину» умовно використовується для позначення кола обставин, що характеризують, в основному, істотні ознаки об'єктивної сторони й об'єкта злочину. Залежно від того, чи розглядався вчинений злочин щодо даної особи, об'єкт злочину і його об'єктивна сторона не змінюються. Тому обставини, що мають значення для встановлення

події злочину, при розгляді виділеної справи можуть бути покладені в основу рішення суду без вторинного доказування, тому що вони встановлені вироком, який вступив у законну силу.

Встановлення події злочину передбачає встановлення місця, часу, способу здійснення злочину. Оскільки співучасть виражається у певних діях (бездіяльності) відповідних осіб, і ці дії, що виражають вину цих осіб, є в той же час частиною події, а кількість учасників - її істотна характеристика, то з'ясування того, скільки осіб брало участь у вчиненні діяння, що конкретно робив кожний з них, є необхідним для характеристики злочину. Преюдиціальними при розгляді виділеного стосовно співучасників кримінальної справи можуть бути як обставини, що встановлюють подію злочину в цілому, так і окремі його обставини. Наприклад, якщо участь обвинувачуваного в здійсненні злочину не викликає в суду сумнівів, але думка суду про роль обвинувачуваного у вчиненні злочину суперечить раніше винесеному щодо інших співучасників вироку, то деякі обставини, що стосуються події злочину, можуть знову не доводитись.

Доказування винності особи у вчиненні злочину передбачає вирішення двох питань: чи скоїла особа інкриміноване діяння, чи винна вона у скоєнні цього злочину. Винність особи у скоєнні злочину не може бути встановлена преюдиціальним шляхом. Якщо в раніше винесеному вироку вказується, що підсудний вчинив злочин у співучасті з якоюсь не встановленою особою чи яка переховується від слідства, то у разі встановлення чи розшуку такої особи орган розслідування і суд повинні знову досліджувати наявні докази і на їхній основі вирішити питання про участь цієї особи у вчиненні злочину. Це пояснюється тим, що дії осіб, справа щодо яких не розглядається, з'ясовуються і встановлюються лише в тих межах, у яких ці дії пов'язані з діянням обвинуваченого і можуть мати значення при вирішенні питання про винність чи ступені винності обвинуваченого. З цієї точки зору у сферу дослідження обставин справи слідчим і судом не входять, наприклад, питання про те, чи діяла особа, справа про яку не розглядається, із прямих чи непрямих наміром, які обставини пом'якшують чи обтяжують його відповідальність, хоча відомості, які стосуються цього, можуть бути отримані при розгляді справи стосовно співучасників, засуджених по першій справі. Встановлення судом обставини, що стосується дій осіб, не притягнутих до суду, не можуть бути досліджені так всебічно, повно й об'єктивно, як це потрібно для встановлення винності цих осіб.

При розгляді виділеної щодо співучасника справи можуть не встановлюватися знову характер і розмір шкоди, заподіяної злочиним, не з'ясовуватися знову обставини, що сприяли вчиненню злочину. В основу вироку може бути покладене рішення суду з цих питань, виражене в раніше винесеному стосовно інших співучасників вироку.

Таким чином, низка обставин, що входять до предмета доказування по виділеній справі, може не доводитися знову в силу встановлення в раніше винесеному судовому вироку. Разом з тим, у суду можуть з'явитися дані, що свідчать про неправильність встановлення фактичних обставин у раніше винесеному вироку, які мають значення для справи, що розглядається судом. У процесуальній літературі немає єдності думок про те, чи вправі суд перевірити ще раз фактичні обставини, що лежать в основі раніше винесеного судового рішення.

Одні автори вважають, що при розгляді виділених справ суд зв'язаний раніше винесеним вироком. Вони при цьому виходять з того, що «розбираючи такі матеріали, суд має перед собою винесений вирок, що вступив у законну силу, щодо спілників підсудного, тобто акт правосуддя, у якому доведений сам факт злочину і дана відповідна правова характеристика вчиненому. Тому варто визнати, що в такій ситуації судді зв'язані в даній частині з першим вироком. Вони не вправі в судовому засіданні по іншій справі інакше визначити правові ознаки злочинного діяння» [5]. Інші автори вважають, що при розгляді виділених кримінальних справ суд не зв'язаний висновками іншого суду у справі про співучасників, розглянутій раніше. М. С. Строгович пише: «Вирок першого суду є для другого не актом, що має силу закону, а офіційним документом, що засвідчує певні факти, прийняті судом як істинні без подальших доказів тільки в тому випадку, коли вони вбачаються безперечними і безсумнівними у своїй істинності. При наявності сумнівів у тому чи іншому факті, встановленому вироком, що вступив в законну силу, при запереченні цього факта обвинуваченим чи іншим учасником процесу суд зобов'язаний даний факт досліджувати по суті» [4]. Ця точка зору нам вбачається правильною, оскільки обов'язковість раніше винесеного рішення при розгляді в подальшому кримінальних справ стосовно осіб, на яких не поширюються суб'єктивні межі законної сили цього рішення, умовна. Раніше винесене судове рішення при провадженні по кримінальній справі стосовно таких осіб обов'язкове остільки, поскільки його обов'язковість не порушує права підсудного на захист і не зв'язує суд при дослідженні обставин, що входять до предмета доказування. Суд вправі, але не зобов'язаний скористатися преюдиціальним значенням цього рішення.

При виділенні справ в окреме провадження існують певні труднощі і на стадії досудового розслідування. Вони можуть виникати в наступних випадках:

а) коли один з обвинувачуваних знаходиться в розшуку й щодо нього кримінальна справа виділена в окреме провадження, а по основній кримінальній справі винесений вирок;

б) коли стосовно одного з обвинувачених по виділеній кримінальній справі припинене провадження за тією чи іншою підставою в стадії досудового розслідування.

Винесений і що вступив у законну силу вирок суду по одній з двох справ повинен мати преюдиціальне значення стосовно встановлення всіх обставин, що входять до предмета доказування. Прокурор, слідчий, орган дізнання, спираючись на вирок суду, де міститься остаточна оцінка всіх доказів даної події злочину, мають право прийняти рішення про закінчення провадження по виділеній в окреме провадження справі. Однак кожна з осіб, що провадить розслідування, самостійно оцінює докази, і якщо ця оцінка не збігається з оцінкою по вже вирішеній справі в суді, то можуть з'явитися два суперечливі один одному вирокі щодо тієї ж самої події злочину.

І. Л. Петрухін пропонує виносити відмінний від першого вирок і перевіряти їх вищим судом у зв'язку з тим, що обвинувачений по одній з виділених кримінальних справ не брав участь як такий в другій справі і не був за-

безпечений достатніми процесуальними гарантіями [3].

Однак вищестоящий суд може перевірити ці вирокі тільки в апеляційному і касаційному порядку і у порядку виняткового провадження, а ці стадії процесу мають свої, специфічні засоби перевірки законності й обґрунтованості вироків, що у даному випадку можуть виявитися неефективними.

О. В. Левченко вважає, що дану проблему більш доцільно вирішити в стадії досудового розслідування, коли немає остаточних висновків по виділеній кримінальній справі. Якщо преюдиціальна сила вироку по одній із справ і внутрішнє переконання прокурора, слідчого, особи, яка провадить дізнання, по іншій, виділеній в окреме самостійне провадження справі, заходить у суперечність, то вирок в законну силу не вступає, а вирок, що вступив в законну силу, не виконується до розгляду обох справ у вищестоящому суді по першій інстанції і винесення єдиного вироку по обох справах. При винесенні єдиного вироку суд може врахувати висновки осіб, що провадять розслідування і первісний вирок. При цьому він може безпосередньо дослідити всі обставини справи і винесе остаточне рішення. Вирішення цієї проблеми таким чином нездійсненне на практиці, оскільки вирок набуває законної сили після закінчення терміну на оскарження, а після набуття законної сили підлягає виконанню, тобто в даному випадку буде два вирокі, що вступили у законну силу і які є суперечними один одному[2].

Питання про значення встановлених у раніше винесеному вироку фактів виникає і при розгляді кримінальних справ про дачу свідомо помилкових показань чи свідомо помилкового висновку експертом. Такі справи тісно пов'язані з раніше розглянутими, де встановлена відома хибність показань чи висновку експерта. В основі зв'язку цих справ лежать показання свідка, висновок експерта, визнаний помилковим у раніше винесеному вироку і яке знову стає предметом судового розгляду.

Виникає питання, чи вправі суд, що розглядає справу за обвинуваченням у вчиненні зазначених злочинів, визнати, що обвинувачений не винен, тому що його показання як свідка правдиві. Особливість такої категорії справ міститься в тому, що особа, питання про відповідальність якої розглядається, брала участь у попередньому процесі як свідок і була наділена відповідними правами для захисту своїх інтересів. Разом з тим, оскільки особа була свідком, суб'єктивні межі законної сили раніше винесеного вироку на нього не можуть поширюватися. Тому розгляд зазначеної категорії справ повинен провадитися за загальними правилами кримінального судочинства, з дотриманням усіх його принципів. І у разі, якщо суд дійде до висновку, що показання свідка є правдивими, він зобов'язаний винести виправдувальний вирок за відсутністю події злочину, незважаючи на те, що цей вирок буде суперечити вироку, що вступив у законну силу, по справі, по якій особа давала показання (висновок).

Однак, на наш погляд, встановлені в раніше винесеному вироку обставини можуть бути покладені в основу вироку в справі про дачу свідомо неправдивих показань (висновку), якщо вони не викликають у суду сумнівів (наприклад, особа визнає себе винною у дачі свідомо помилкових показань, немає інших обставин, що ставлять під сумнів висновки суду по раніше вирішеній справі). Обов'язковість раніше винесеного рішення при розгляді зазначеної категорії справ умовна і тому, орган розслідування і суд вправі покласти встановлені в ньому обставини в основу рішення по справі.

Питання про повноваження суду при розгляді даної категорії справ є спірним. Одні автори вважають, що встановлена судом хибність показань не може заперечуватися при розгляді таких справ, тому що вирок, що вступив у законну силу, є обов'язковим для усіх, що по цій категорії справ для суду є обов'язковим факт дачі свідком помилкового показання. Питання про винність свідка (експерта, перекладача) суд вирішує самостійно на основі свого внутрішнього переконання.

Інші процесуалісти вважають, що перевірка факту неправдивості показань суперечить принципу оцінки доказів за внутрішнім переконанням; обвинувачуваний у таких справах не може бути позбавлений можливості брати участь у перевірці обставин які стосуються його обвинувачення під тим приводом, що ці обставини уже встановлені судом по іншій справі, по якій обвинувачений виступав як свідок, отже брати участь у дослідженні цих обставин не міг. На наш погляд, такий підхід є правильним, оскільки, якщо вважати, що встановлена судом відома хибність показань свідка, експерта не може заперечуватися при розгляді таких справ, тому що вирок, який вступив у законну силу, є обов'язковим для усіх. Цим порушується право обвинуваченого (підсудного) на захист.

Ми вважаємо, що при розгляді виділених кримінальних справ і справ про дачу свідомо помилкових показань (висновків експерта), суд, орган розслідування не зв'язаний раніше винесеним вироком і вправі заново перевірити всі обставини, що мають значення для справи, яка розглядається. Разом з тим суд, орган розслідування вправі покласти в основу рішення по розглянутій справі обставини, встановлені в раніше винесеному рішенні по кримінальній справі, зв'язаній з розглянутою, якщо їхня достовірність не викликає сумнівів і не обмежує права обвинуваченого на захист.

Зазначені вище проблеми стосуються внутрішнього переконання суду, органу розслідування. У зв'язку з цим важливим вбачається питання про співвідношення преюдицій і принципу оцінки доказів за внутрішнім переконанням суддів, прокурорів, слідчих.

Використана література:

1. Кипнис Н. М. Допустимость доказательств в уголовном судопроизводстве.- М.: Городец, 1995.- 134 с.
2. Левченко О. В. Презумпции и преюдиции в доказывании. - Астрахань: Изд - во АГТУ, 1999.- 232 с.
3. Петрухин И. Л. Внутреннее убеждение суда и правовые презумпции //Советское государство и право.- 1964. с. 63-71.
4. Строгович М. С. Учение о материальной истине в уголовном процес се. М. АН СССР, 1947.- 247с.
5. Фаткуллин Ф. Н. Обвинение и судебный приговор. Казань: Из-во Казанского ун – та, 1965.- 531 с.